№ 256 Київ. Четверг, 8-го ноября (21 Листопада) 1912 р. Ціна окремого № 3 коп. № 256

РАДА

ГАЗЕТА ПОЛІТИЧНА, ЕКОНОМИЧНА І ЛІТЕРАТУРНА

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.

РІК СЬОМИЙ

Адреса редакції конторы:
у Київі Велика Підвальна бул. д. 6.
Телефон редакції 1458.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА РІК 1912

на 1 рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.25	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Передплат. на рік можна виплачувати частками: в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 стр.: на 1 янв. 2 карб., на 1 мар. 2 карб. і на 1 мая 2 р., або по 1 карб. на протязі перших шости місяців.

Ціна „Ради" за кордон: на рік 11 р., (27 крон 94 гелери на австрійську валюту), на ½ року—5 р. 50 к. на ¼ року—2 р. 75 к., на 1 м.—1 р. Коли закорд. читачі передплачують газету через почтамти, то платять за газету по ціні, встановленій для передплатників в Росії.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожн. місяця.

ЗА ЗМІНУ АДРЕСИ 30 КОП.
(При зміні неодмінно прикладати стару адресу).

Авторі рукописів, поваині подавати свої прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінять статті; більші статті, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищую ся. Рукописи, на яких не зазначено умова друку, вважаються безплатними.

З ПРИВОДУ надісланих до газети ВІРШІВ редакція не листується.

Просять авторів додержуватись провопису „Ради".

УМОВИ ДРУКУВАННЯ ОПОВІСТОК:
ЗА РЯДОК ПЕТІТУ, АБО ЗА ЙОГО МІСЦЕ:

перед текстом	30 коп.
після тексту	15 коп.
„стрічні повідомлення"	75 коп.

ЗА ПЕРШИЙ РАЗ платиться ВДВІЧІ.

Оповістки про пошукування праці—в Конторі редакції приймаються на льготних умовах.

ОПОВІСТКИ від окремих осіб фірм і закладів, що мешкають, або мають свої Головні контори чи Управи закордоном і скрізь в межах Російської Держави за ВИКЛЮЧІННЯМ губерній: Київської, Харківської, Херсонської, Орловської, та Полтавської, опрічь контори „Рада",—приймаються виключно в „ЦЕНТРАЛЬНОЙ КОНТОРѢ ОБЪЯВЛЕНІЙ ТОРГ. ДОМА Л. и Э. МЕТЦЛЬ и Ко. Москва, Мясницкая, домъ Сытова" та в ОТДІЛАХ ТОГО Т.-Д.: „въ Петербургѣ,—Морская 11 Варшава,—Маршалковская 130; Вильно,—Большая 38; Лодзь—Петроковская 1 Парижѣ,—8, площ. Бирже".

„АПОЛЛО"
Перший в південно-західному краї
Семейний театр-вар'єте
Мерінгов. 8. Телефон 24-84.
Дірекція трудового товариство: А. Я Вальберг, П. М. Феотов, А. М. Прокофьев та Д. В. Подкін.

Щодня концерти нової величезної і ріжноманітної програми!

СЬОГОДНЯ дебют
В. К. Варварової
концертн. виконав. циганськ. романсів.

Атракціони:
трупа МАРМОРИНІ
Живі, марморні, бронзові і стиля „Ренессансъ" групи і картини.
Тріо Мельфорд
англійськ. співи і танці.

„MERSEDES"
краща в світі жінка стрілець.
Квінтет Штейгеман
еквілібристки і гімнастки на воздухов. трапеціях.

Чудовий склад атракціонів.
Куртис
літаючі красуні.
Ельрадос-DUO
ексцентрики на двойному турнику.

Початок рівно в 10 г. в.
Завідючий артистич. частью Г. С. Букін.
При театрі першокласний РЕСТОРАН.

Роялі, піаніно та фісгармонії
кращих російських і закордонних фабрик, всі струнні і духові музичні струменти: скрипки, альти, віолончелі, флейти, кларнети, труби, бубни, барабани, пюпітри, камертони, струни і причандали так і ноти для всіх струментів і для співу найвигідніше купити в головному депо музичних струментів і нот:

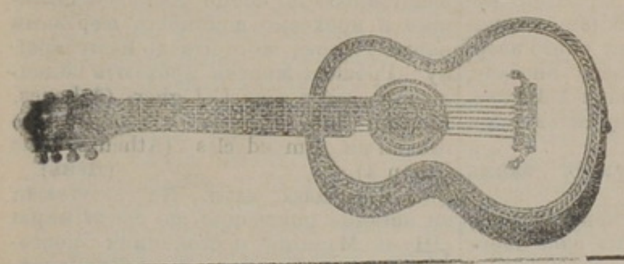

Г. І. ІИНДРЖИШЕК
Київ, Хрещатик, 41, бель-етаж.
Прейскуранти висилаються по замовленню.

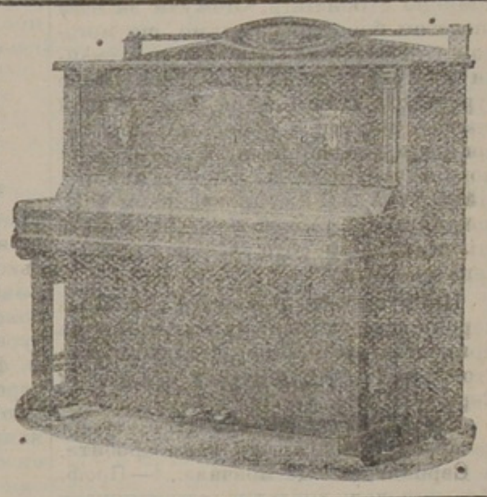

Театр Городського Народнього Дому
Трупа українських артистів Миколи Садовського.
Сьогодня, 8-го листопада (ноября) бенефіс артистки О. П. Полянської І) Шельменко денщик ком. на 4 дії
Роль грають: Шельменка—М. Садовський, Фенни Степановни О. Полянська І) Пісні в лицях ком. оперета на 3 д. Роль Хіври грати-ме О. Полянська. Ціни звичайні. Завтра, 9-го Олеся драм. на 4 д. 5 одм. з співами. У Суботу, 10 у 2 раз Тарас Бульба
У Неділю, 11 дві вистави: Ранком від 10 до 50 коп. Дай серцю волю заведе в неволю У вечері Гандзя У Понеділок, 12 по цінах від 10 коп. до 1 р. 20 к. Ой не ходи Грицю та на вечерниці.

У Вівторок, 13 у-й раз Л. Ридель КОЛО Зачароване драм. казка на 5 д. Квитки продаються з 11 год. ранку до 2 дня і від 5 до 10 год. веч. Початок о 8 год. веч.

Відповід. Режісер М. Садовський.

Малий театр „МИНІАТЮРЪ"
Хрещатик 36.
Вход без перериву Початок в 7¼ год. вечора. Визначний цікл. Сьогодня!!! „Гвоздь сезону"!!! „Не ходи же ты раздѣтая" в 1 д. Сольн. виступи А. Ф. Сербської і С. Ф. Альбова оперета „Русскія пѣсни въ лицахъ". гастроль відомих „Le 2 Eugens" Танці „Модернъ" величезний успіх. Ціни місцям од 20 к. до 1 р. 50 к. Квитки продаються в касі театра з 6 год. вечора.

Всім нашим передплатникам, навіть тим, що передплатять газету на місяць всім може бути висланий за доплату 6 карб. (в пересилкою)
Словник Української мови.
Зібраний редакцією журн. „Кіевская Старина" і виданий під редакцією і з доповненнями Б. ГРІНЧЕНКА. В 4-х великих томах. В книгарнях продається він по 8 карб. без пересилки. Словник цей одержав премію ім. Костомарова від Російської Академії Наук.

Вже вийшла з друку 2-га книжка
„СВІТЛА".
ЗМІСТ:
Од редакції.
Громадський памятник.
Д. Збір. Про виховання любови до рідного краю.
С. Єфремов. На певній дорозі.
В. Ш—Г. Найкраща граматка.
В. Мировець. З щоденника вчителя
Ор. Левицький. Моя початкова школа.
З біжучого життя: Збірник памяти Гр. Шевченка.—Поезія теорії та проза життя—С. Чалий. Народня освіта в олександр. повіті—О. Михайлівець. Народня освіта на Херсонщині—М. Лисий. Бібліотека технологів-українців.
Шкільна хроніка.
Критика й бібліографія.
Оповістки.
Ціна книжки 50 коп.
Передплата на рік 4 карб., За кордон 5 карб.
Передплата приймається в конторі редакції „СВІТЛА", у Київі, В.-Володимирська, 93.
Передплачувати „Світло" можна ще у Київі: 1) в Українській книгарні, Безаківська 8. 2) в книгарні Л.-Н. Вістника, В.-Володимирська 28. 3) В крамниці „Час", В.-Володимирська 53, 4) в книгарні Є. Череповського, Фундуклієвська 4. 5) в Харкові, в Українській книгарні, Рибна 25. 6) в Полтаві, в книгарні Г. Маркевича, ул. Котляревського. 7) в Катеринославі, в книгарні Лозинської. 8) в Одесі, в книгарні „Діло", Преображенська, 11.
Редактор-Видавець Л. Шерстюк.

Спеціяльна кожно-венерич. лічебниця д. № 16 Михайлівська. Порада 50 к. Пр., 10—2 дн. та 7—9 веч. Од 5—7 веч. завідуюч. лікебн. Д-р Гольдберг, приймає у себе № 16. В. Васильківська

Д-р Черняк В. Житомір., 16, Прийом 9—12 та 5—9, жінки 1—2. Пранці (сіф.), вен., мочепол пол. розст. Водолічебниця.

Саморевизія.

Ревизія одеського університету, що одбувається оце вже скілька тижнів, своїм громадським і політичним значінням виходить далеко за межі місцевої події. Це—не стільки ревизія одеського університету, скільки саморевизія міністерства народньої освіти. Одеський університет з його порядками в данім разі є сімволом „нового курсу", проголошеного міністром народньої освіти Кассо.

Основним догматом цього нового курсу є благонадежність. Торік багато сміялися з одного приват-доцента, що прохав дати йому професорську кафедру тільки за те, що він ні разу не зрадив „царю и отечеству". Той приват-доцент, одначе, не був такий наївний, як здавалося. Він знав, на який крам є тепер попит. І справді, показний патріотизм останніми часами вважається в міністерстві народньої освіти найбільшою чеснотою як для учителів, так і для учнів. І одеський університет з цього погляду міг вважатись ідеалом. Це був єдиний університет, з якого в повній мірі пощастило вигнати старий „либеральний" дух. І на прикладі цього університету можна бачити, до яких наслідків доводить повна перемога показного патріотизму над наукою.

Довго зупинятися на фактичних даних, добутих ревизією одеського університету, нема потреби, про це що-дня подаються нові і все більш сенсаційні звістки в газетній хроніці. Досить тут буде зазначити, що студенти тікають світ-за-очі з цього університету, що „фактичним хазяїном університету був Толмачов" (точні слова ревизора Гидулянова), що медичний факультет університету має незабаром закритися, і т. д. Усі ці факти ні в якім разі не являються чимсь випадковим: це безперечно наслідок системи. Одеський університет було обрано за спробне поле для патріотичних експериментів—і ось які наслідки дали ті експерименти.

Мимоволі пригадується тут недавня ревизія московського університету. Після в домого виходу з того університету всіх кращих професорів і доцентів, запідозрених в опозиції до міністерства, було призначено спеціяльну ревизію університету—очевидно, з тою метою, щоб знайти матеріал для обвинувачення ліберальної професури. Ревизію робив тодішній попечитель козанського, а тепер попечитель київського шкільного округа д. Деревицький. І що ж та ревизія „викрила"? Абсолютно нічого. Якісь там непорядки було знайдено в університетській друкарні, але й тут виявилось, що виною тих непорядків був покійний „патріот" Грінгмут, який арендував ту друкарню. Ніяких инших непорядків не знайдено, й кінець-кінцем справа з ревизією так і зосталась „безъ послѣдствій", хоч як міністерство бажало, щоб такі „послѣдствія" були.

І ось тепер перед цілим світом стоять ці два факти—марна ревизія московського університету й далеко не марна ревизія одеського університету. Перший був типовим зразком „ліберального" університету, останній же є безперечно зразком університету „патріотичного". Чи це ж не кращий доказ хибности „нового курсу" міністерства народньої освіти?

Найцікавіше від усього в данім випадку те, що міністерство власними руками підписало testimonium paupertatis своєму „новому курсові". Коли б про непорядки в одеськім університеті писалася тільки в „лівих листках"—од них ще можна було б одмахнутися. Але міністерство знайшло в собі стільки громадської мужности, що призначило офіціальну ревизію, давши їй широкі уповноваження. Тепер отже обвинувачення проти одеського університету вже виходять з офіціального джерела, так що ніякого сумніву в їх правдивости бути не може. Про таку громадську мужність можна тільки сказати, що вона заслуговує на кращу долю.

Єдиним почесним виходом з теперішнього скрутного становища був би поворот до колишнього „курсу" що до вищої школи. Але на це надій мало, бо при повороті до колишнього курсу довелося б повернутись і до колишніх діячів. В результаті, ревизія одеського університету зостається фактом ізольованим, але фактом яскравим і з громадського погляду многозначним.

Проф. Масарик про балканську політику Австрії.

(Лист з Праги).

Відомий чеський вчений проф. Т. Г. Масарик безперечно належить до найвизначніших сучасних австрійських політиків.

Поступовець і демократ de pur sang він і в своїй парламентській діяльності послідовно проводить політику справжнього поступу та безкомпромісного демократизму, а передовсім політику суворої програмовости та ідейности.

Для нього—політика є наукою й мистецтвом, а політична діяльність першим громадянським обовязком, якому повинні присвічувати високі цілі загально людського поступу, певні й глибокі особисті переконання, а не звичайна політична фразеологія, компромисова тактика, або дрібно партійна ворожнеча.

Проф. Масарик є добрим знавцем балканської справи та закулісної дипломатичної політики великих держав (насамперед Австрії) у східньому питанні. Це він добре довів своїми відомими статями в справі загребського процесу.

Тепер підчас бюджетових дебатів проф. Масарик виступив з великою промовою, в якій дуже добре та дотепно критикував страшенне безголовья австрійської внутрішньої та заграничної політики.

З огляду на балканську війну ми наведемо тут де що з його промови, що відноситься до заграничної політики Австрії у балканській справі та що має тепер актуальне значіння.

Проф. Масарик насамперед гостро критикував політику австрійської дипломатії в балканських справах. „Наша дипломатія—казав він—є щось страшенне! Маємо посольства в Костянтинополі, посла в Білград та инших балканських державах, а які відомості давали отсі панове Відню?

На балканському театрі війни була побита наша дипломатія, наша східна політика! Допускаю, що европейська дипломатія взагалі була приведена ab absurdum. Коли я виступив проти гр. Еренталя, я не доказав тільки, що його посольство виробляло фальшиві документи, але звертав увагу на брак дипломатичної служби взагалі. Гр. Форгача з Білграду перевели, але система лишилась та сама. Гр. Еренталь, австрійська дипломатія та двір були трьома процесами —у Загребі, Відні та Білграді вельми скомпромитовані перед всим світом, але система лишилась без зміни. Тільки таким чином можна пояснити соромну поразку, яку потерпіла наша дипломатія на Балкані.

Сьогодня, що правда, віденська публіцистика вже повертає, пише та говорить про фатальне наслідство Еренталя, але цього мало—хто бажає успіху держави та народів, той мусить працювати за-для зміни в заграничній політиці. Дипломатія мусить бути здемократизована, здемократизована мусить бути й загранична політика. Ми що річно викидаємо дурно 16 мил. корон на нашу недотепну дипломатію.

Наша загранична політика одійшла від директів—Андраші. Андраші хоча й був мадьяром, потрапив вести слушну політику не тільки супроти Румунії, але й Сербії.

Його наступники, особливо-ж останній—опинилися на зовсім недобрій дорозі. Структура нашої держави, зложеної з стількох народів—робить те, що наша політика є більше особистою політикою, політикою збудованою на особі цісаря або міністра, ніж в національно-одноманітних державах... Супроти Сербії останніх років Австрія не поводилась як велика держава, але як придирчива держава дипломатів. Придиралася, робила фальсифікати. На віщо-ж тоді таможенна політика, на що—торговельні договори? Всього цього австрійська загранична політика невміло вживала. А рівночасно, як здається, на Балкані дошукуються, хто-зна яких життьевих інтересів. Є правдою, що на Балкані суть в небезпеці австрийські інтереси? *Зовсім ні, бо австрийські інтереси тільки в Австрії, а не на Балкані.* Чого хотять від Балкана? Санджак? На що? Чого хотять від Санджаку, маненького шматка території, зруйнованої турецьким негосподарним господарством? Політично відокремити Сербію та Чорну Гору? Вони злучені. Бажають Солуні? На що? Чи мають бути знов покликані до життя утопістичні плани гр.

Ерентали, який стелив нам через санджацьку залізницю перспективи аж до Індії? Ми досі ще економично не використували далматське та істрийське побережжя. Що хочемо робити у Солуні? Розумна торговельна та таможенна внутрішня політика вистарчить; потім держава розвине це само собою, а це тепер найважніще. Австрийська загранична політика така дрібненька, що попадає до старих помилок меркантилістів. Директиви Андріаті були залишені. Андріаті був за таможенну унію з Сербією. Нічого не мав проти того, щоб Сербії було признано більшу територію.

Сама війна доказує, що уся наша зовнішня та внутрішня політика була помилкова. Щоб людина зрозуміла, як ця війна почалася, треба передовсім констатувати, що народи, задля війни сполучені—національно не складають одноцільної маси. Греки зьєдналися з двома славянськими народами, албанці й магометани. Також і релігійний момент не може пояснить війни. Турки всею своєю управою теократичні і турецька держава є державою середньовічної варварської теократії...

Опріч мотивів національних та релігійних ця війна має ще економичні доводи. *Сербія* щиро заявляє: ми хочемо до моря. А каже також—чого. Так само *Чорногора* ледве животіє. Роздроблення сербського народу сильно відчувається на життьовому нерві окремих держав. *Болгарія* теж хоче економично скористати. Стежучи за всім способом боротьби, бачимо, що мотором її є бажання свободи та бажання скинути одвічне образливе ярмо турецького поневолення. Тому саме й сталося так, що народи, які досі ворогували,—зьєдналися. В цьому бачу моральну вартість та оправдання цієї війни, хоча сам є супротивником кожної війни та жалкую того, що мусить стільки бути пролито славянської й турецької крови.

Припускаю та бажав би, щоб оці народи домоглися своїх історичних та природніх прав мирним шляхом. Але хтож їм перешкоджував у цьому? Європа!..

Від берлінського трактату турки не зробили нічого, що мали зробити. А Європа на це мовчала...“—Проф. Масарик далі докладно скритикував політичне безсилля та максіалізм старо й молодотурецького режиму, далі злочинний індеферентізм офіціяльної Європи супроти безкарної сваволі турецького уряду відносно до поневоленої нетурецької людности. Бесідник аполізував потім дуже поширений закид, що в цій балканській війні тайно фигурує російський офіціяльний панславізм.

На думку проф. Масарика, тепер про політичний панславізм Росії на Балкані (у старому розумінню цього панславізму) не може бути мови. Сьогодня можна російську офіціяльну політику скоріше назвати *паназіатською*, ніж панславянською.

Проф. Масарик винує також за цю війну Англію, яка симпатизує Турції, бо це найліпше відповідає її політиці „біржи“.

Мовчання ж німецької держави у цій справі є вельми красномовне. „Яка ж має бути наша політика супроти Балкану?—ставить питання в кінці своєї промови проф. Масарик й таку дає на це відповідь.—*Балкан балканським народам!* Це мій погляд, як демократа. Так звана Європа не має ніякого права до цього втручуватися а це тим більше, що так яскраво виявила свою абсолютну дипломатичну нездатність. Помилок, яких тепер наробила, наробить завтра знову, як тільки буде втручатися.

Ця Європа зробила все через свою теорію про status quo. Коли бачилося, що війна є на обрію, треба було знати як вона буде вестися. Треба було сподіватися, що вона буде крівава. Не зважаючи на це, меншим державам було сказано: можете порозбивати собі голови, але status quo мусить і на далі істнувати.

Це є звичайне варварство. А тому Австрія, яка не має колоній, та яка не користує з свого долматсько-істрийського побережжя—не повинна робить неясних спроб, щоб до численних своїх народів здобути ще трохи албанців.

Австрія рішуче мусить закинути оцю невірну проти сербську та протиславянську політику. Справа є зовсім проста: або розум, або—Тіса-Лукач-Цувай“!..

Проф. Масарик скінчив свою промову бажанням, щоб в Австрії були полагоджені міжнаціональні суперечки, щоб австрійський уряд став справді конституційним та парляментовим та щоб в Австрії зьявилося скілька справжніх політиків, які б на грунті австрійського парляменту робили б добру та відповідальну політику, та контролювали б офіціяльну внутрішню й зовнішню політику. „А тим часом—каже чешський політик—використуймо вже тепер сітуацію: будемо тут у людовому парляменті говорить не тільки про внутрішні важні політичні справи, але й про заграничні, а згідно з тим і працювати.

Н. В.

З біжучих вражінь.

VIII.

Чим би не закінчились балканські події, але вже тепер вони принесли де-які переміни в поглядах европейського громадянства на заміри й поривання славян. Юнацьке завзяття болгар і сербів звоювало не тільки турецькі землі, а й серця англійців та французів. Буржуазні, крамарські верстви Европи захопились романтикою визвольної боротьби, великим напруженням коллективного пориву, високою силою духа маленьких славянських народів... В широких громадських верствах Франції і Англії, в певній частині преси виявилась виразна славянофільська течія,—річ зовсім нова для гордих своїм культурним першенством націй...

Щось подібне пробивається і в німецькій пресі, але дуже здержливо і обережно: після тої зневаги, яку німці виявляли до балканських славян ще який місяць тому, тільки холодний обрахунок власної вигоди міг примусити де-яку частину австрійської і германської преси перемінити свою позицію.

Инше, розуміється, діло в Росії: тут, в огнищах славянолюбства старої і нової марки, одразу розжеврілись традиційні славянофильські почуття, розвернувся панславистський прапор... Старенький і залатаний цей прапор,—бо часи стамбуловщини в Болгарії його трохи попсували,—але ще годящий. Як і перед давньою турецькою війною, державно прапора опинилось в руках „внутрішніх турків“—націоналистів; „Новое Время“ одразу узялось до зброї, що дня показує кулаки німцям, кличе Росію до активної підмоги славянам,—накликаючи тим на себе невдоволення начальства, бо урядовій Росії зовсім не охота вязнути в балканській плутанині: тут у себе вдома клопоту повна голова... Прогресивне громадянство на цей раз стало досить близько до позиції правительства, бо теж боїться, щоб войовнича агітація націоналистів не одвернула уваги широких громадських верств од справ внутрішнього ладу... чи безладдя. Проте, спочуття до славян висловлюється гучно, збірають гроші на підмогу, улаштовуються урочисті славянські концерти, засідання, банкети, гучать славянські гимни, навіть на останку поступова преса почала висловлятись за більш активні виступи російської дипломатії при обміркуванні балканської проблеми...

А щоб уже вичерпати всю програму російського славянолюбства до кінця, „внутрішні турки“ не забули, поруч з співанням славянських пісень та гимнів, одкрити похід проти „внутрішніх славян“,—українців... Національно - культурне відродження славянських народів—річ дуже добра, коли воно йде проти турків, венгрів або німців,—але в межах великої славянської держави ніяких славянських культур не повинно бути, а тільки пануюча, штампована—великоруська...

І от, завзяті славянолюбці ведуть пропаганду запеклої ворожнечі проти українства; українська книжка виганяється з вільного вжитку; громадські інституції одна за другою нищаться; з читачами української часописи обходяться як з ворогами держави; робітників української літератури обсипають гидкими наклепами і підозріннями, а нарешті оце ми діждались і розбишацьких нападів на будинки українських інституцій. Словом, все як слід бути в культурному, конституційному славянському царстві...

Кілька місяців тому, один російський публіцист, що вкрив своє ймення за ініциялами В. М., виступивши в оборону українства проти нападів Струве, доводив, що великоруській інтелігенції нема ніякої рації ворогувати і боротись з українською, бо обидві можуть в повній згоді провадити свою культурну роботу. І великорусам, і українцям д. В. М. радив держатись принципу, висловленого устами козацького отамана в народній думі про загибіль запорожської Січи:

— Позволь батьку-отамане,
Нам на башти стати.
Москаль стане лагерями,
А ми—куренями;
Москаль стане з палашами,
А ми—з кулаками:
Нехай буде наше слово
Поміж козаками!
— Не позволю, миле браття,
Вам на башти стати:
Однакове християнство—
Грішно вигубляти...

Розуміється, славне і святе було отаманське слово. Отже шановний наш оборонець, здається, не зважив, що становища обох таборів і тоді були, та й досі—нерівні.

Українці справді послухали отаманської ради, але самі й до сьогодні ждуть, щоб на них з великоруського табору поглянули, як на „однакове християнство“. На жаль, коли й знаходяться там люде широких і справедливих поглядів на українські національні потреби, то голос їх не має переваги, і культурний зріст нашого люду не перестає гальмуватись впливом великоруського, більш або менш войовничого, націоналізму. Вся історія українського руху, як відомо, складається з переходів од одного періоду утисків до другого. І тепер, переживаючи свіжі болючі вражіння од тої ворожнечі, яку до нас виявляє офіціяльний і неофіціяльний російський націоналізм, мимоволі ми пригадуємо собі давні історичні часи, про які друга дума співає:

... А у той час страх великий людям завдавали,—
Усіх людей до єдности на віру навертали...
Заплакали старі люде і малі діти:
„Горе, горе нам на світі, що нігде прожити!“

П. Смуток.

Новий український артистичний гурток у Москві.

Крім Української Секції при Товаристві Славянської Культури і „Кобзаря“, цими днями в Москві склався новий український гурток, мета котрого, наскільки це виявляється з першого виступу, полягає в популяризації української музики та театру серед широких верств тутешнього громадянства: про це говорить і помешкання, де відбулася перша вистава (заля учительського дому на Замоскворіччі), і вибір пьес: славнозвісний „Запорожець за Дунаєм“ Гулак-Артемовського та водевіль „Українці, або сватання на вечерницях“.

Але початок діяльности нового гуртка не можна назвати вдатним. Коли перша з названих пьес в повній мірі відповідає зазначеній меті й виконана до того була досить добре, особливо в своїй співочій частині, то цього ніяк не можна сказати про другу пьесу: це—стародавній водевіль невідомого автора (а може навіть коллективна творчість якоїсь малоросійської трупи) грубо і безглуздо написаний і відповідно виконаний на сцені. Далі, вистава припала на жалібні дні, коли вся свідома Україна засмучено схилила голову перед трунною свого Великого Вояна, М. В. Лисенка, і, зважаючи на це, де-хто з тутешньої української колонії просив відкласти розвагу на-далі. Але гурток—як то казав нам один з головних фундаторів його—поділяючи почуття українського громадянства, разом з тим, через причини чисто зверхні, не мав змоги одкласти виставу, на яку, до речі, все-ж таки зійшлося багато людей, котрі з щирим запалом вітали виконавців:

Після вистави відбулися навіть танці.

Бажаючи новому товариству успіху в здійсненню пророчих слів поета —„наша пісня не вмре, не загине“, разом з тим, мусимо зауважити, що пісня—душа народа і потрібує од співців щиро-поважного відношення, а тому не годиться втискувати її в рямці грубого шаржу. Хотілось би думати, що новий гурток в своїй дальнійшій діяльності не буде пляму вати українське мистецтво виробами подібними „Сватанню на вечерницях“ і не захоче придбати собі дешевих лаврів за веселе хохломанство.

Хай же гурток іде не тільки вперед, а й вище, вперед і вище.

Я. М—ов.

P. S. Між иншим, безграмотність афіші виправдується „незалежними обставинами“.

ПО РОСІЇ.

— **Всеросійський зьїзд по освіті женщин.** На останньому зібранні секції сельсько-господарської освіти була вироблена програма діяльности цієї секції. В програму увійшла ціла низка цікавих питаннів: вияснення теперішнього становища сельсько-господарської шкільної освіти, бажані типи вищих, середніх і нижчих сельсько господарських шкіл, позашкільна сельсько господарська освіта, народні школи, як фактори поширення сельсько-господарської освіти, брак педагогичного персоналу і потреба підготовки його й багато инших. (День).

— **Земство в Сібірі.** Питання про заведення земства в Сібірі, яке обмірковують в головному управлінні по справам місцевого господарства, набірає тепер цілком нового напрямку. Визнавши всі вироблені проекти земських інститутцій в Сібірі за непідходящі для окраїн, головне управління по справам місцевого господарства вимагає од сібірських губернаторів додаткових відомостей по багатьом питанням. Після того, як відповіді од губернаторів будуть одержані, головне управління має на думці виробити новий проект і подати його на розгляд законодавчих інститутцій не раніш кінця 1913 року. (Г. М.)

— **Депутати по сословіям.** Приставська частина в Думі виробила список депутатів 4-ї Державної Думи по сословіям. Виявляється, що в склад 4-ї Державної Думи увіходить: дворян—235, селян—83, православного духовенства—45, ксьондзів—2, купців—12, почесних граждан—14, козаків—9, міщан—8 і різночинців—34. (Р. В.).

— **Лист грецьких женщин.** На імя предсідательки російського жіночого взаємно-благодійного товариства А. Н. Шабанової надіслано листа од предсідательки жіночих організацій в Афинах, д-ки Парцен; в цьому листі грецькі женщини звертаються до російських сестер з гарячим проханням про допомогу: „Ми оточені страхіттями війни: тисячи родин лишились без піддержки, вирядивши своїх синів і братів на боротьбу з ворогами, які давно нас гнітили і які й тепер палять наші села, вбивають старих, женщин і дітей. Ми обєднали свої сили на допомогу нещасним родинам і раненим, але жерта війни дуже багато і наших сил не вистачає. Ми звертаємось до серця російських женщин й прохаємо допомогти жертвами нашому горю, що спіткало нашу країну“. Грошові жертви прохають надилати на імя д-ки Cal gheri (Athenes, Lyceum-Club), а жертви речами—на імя д-ки Empedocles (Athenes, rue Othon 4). (День).

— **„Крамольний“ марш.** Не зважаючи на останнє пояснення, що грати марш „Шуми Марица“ в столичних ресторанах не заборонено і що випадок, коли в одному ресторані було заборонено руминам виконати цей марш, був поодиноким, в багатьох ресторанах й тепер заборонено оркестрам грати цей марш. Од діріжорів і власників ресторанів поліція взяла підписки про те, що марш цей виконувати в ресторанах не будуть. Цими днями, увечері, численна публіка, що була в ресторані Ермітаж, на Невському в Петербурзі, звернулася з проханням до діріжора заграти „Шуми Марица“. Цього прохання не взоляли на тій підставі, що грати марш заборонила поліція. Не зважаючи на енерґійні протести публіки, яка доводила, що після пояснення міністра внутрішніх справ розпорядження поліції не має вже сили, адміністрація ресторана, нагадуючи про одібрану підписку, заборонило оркестрові грати цей марш. (Г. М.).

По вищих школах.

Громада С. П. Б. Політехніки.

24 жовтня відбулися з. збори для реферату т. Ко—ко. Але в процесі підготовки т. Ко—ко змінив свою попередню тему на таку: „Етика та націоналізм“. В цьому докладі референт,

Над дорогою могилою.

(*Памяті В. Хвоста*).

11 октября на далекій півночі у засланні увірвалось молоде життя нашого земляка Василя Івановича Хвоста. Небіжчика я знав особисто і вважаю своїм обовязком хоч трошки розповісти, що, власне, за людина був Хвіст. Бо не дуже часто бачимо ми таких людей, як був він, і проз їх смерть не можна проходити байдуже.

Родився Хвіст 1879 року на Чернігівщині у с. Великій Кошелівці. Був у салдатах. До 1905 року він лічився серед своїх селян тільки людиною поступовою, але загальні політичні умови тоді були такі, що найменшу поступовість треба було глибоко ховати. Важко було чесному, одважному й прямодушному Хвостові приглушувати в собі буйний дух протесту, яким була повна вся його істота і через це він увесь час був у місцевої адміністрації „під негласним надзором“.

Надійшов 1905 рік з його бурхливістю і „свободами“, з поривами й надіями і дав змогу Хвостові показати своє справжнє обличчя. Він одверто і сміливо виступив перед людьми з проповіддю ідей, що свідчили про належність його до крайніх лівих народників. Надія, що після віковічної темряви над державою, нарешті, заблиє ранок, а незабаром настане й ясний день—спричинилась до того, що Хвіст зовсім перестав звертати увагу на поліцію, яка вже цілком не спускала його з ока. Надзвичайне незадоволення викликав він з боку поліції ще й тим, що пішов від селян уповноваженим до першої Державної Думи і передав там опозиційним депутатам сельські громадські постанови „про землю і волю“.

Силу дрібних утисків від місцевих урядовців прийшлось перебути Хвостові і коли він тими часами не попав в „нестоль отдаленные края“, то хіба тільки дякуючи тій великій популярності, яку він мав серед селян. Діялось бо це ще за життя 1-ої Держ. Думи, тоді коли в нас „була конституція“!

Після розпуску 1-ої Думи людність виставила Хвоста, як найбажанішого виборщика до другої Думи. Тоді ще не вміли так „розьяснити“ як тепер, і дали змогу пройти Хвостові до губерніських виборів. Але в Чернігові між Хвостом і поліцією виник дуже гострий конфлікт. Чорносотенці захотіли організувати з виборщиків селян такий гурток, який би міг провести в Думу тілько чорносотенців. Для цього малосвідомих селян було запрошено на приватну навмисне для того приготувану кватиру і там після доброго частування панки заходились „обробляти“ сірих, темних людців на свій копил.

Все йшло гаразд. Дядьки уважно слухали звичайні союзницькі брехні і спочуваюче похитували головами, а організатори цієї затівки вже заздалегідь смакували з свого успіху, але зненацька все пішло шкереберть. Про зібрання довідавсь Хвіст і тим часом, як инші поступовці, добре знаючи про змову, не наважились їй якось перешкодити, хоч і мали до того досить засобів, бо боялись керовників тієї змови—великих панів з губернського уряду—Хвіст рішив сам розбити всю союзницьку справу. Як чоловік, що звик ходити тільки простим шляхом, він і тут зостався таким, як був, і виступив без жадних хитрощів.

Не зважаючи на де-які перешкоди він заявився на зборах, звернувсь до селян з палкою промовою і скінчилось на тому, що всі лусом пішли за ним, лишивши на кватирі самих панків.

Губернатор п. Родіонов затребував одважливого виборщика перед свої очі. Тим часом на губерніських зборах вже почалось обрання депутатів і кандидатура Хвостова була висунута одною з перших. Прямо на збори явились озброєні посланці від губернатора і Хвіст після короткої наради з керовниками виборів мусів лишити збори і їхати куди велено. Ця надзвичайна подія так схвилювала виборщиків, що зараз же засідання зборів було припинено на увесь час покіль не повернеться Хвіст. Тепер уже всі, навіть політичні вороги висловились за обрання його в депутати.

Родіонова повідомили по телефону про враження, яке зробив на виборщиків арешт Хвоста і через це „розмова“ в нього була хоч і досить енерґійна, але не довга.

Родіонов мусив припинити аудієнцію, бо до його відому довели, що перерва губерніських зборів тягнеться через відсутність Хвоста.

Дуже урочисто стрічали його, коли повертався з губернаторської гостини, а через скілько хвилин він вже був депутатом!..

Пишу я ці всі подробиці для того, щоб виразніше було видко серед яких умов протікало життя і діяльність цеї людини. Але щоб цілком це зрозуміти треба було жити в ті часи на Чернігівщині (хоча не багацько краще там і тепер). Треба було побачити й почути, що тоді там коїлось.

В Державній Думі Хвіст заняв місце на крайньому лівому крилі. Через брак освіти—він скінчив тілько сельську школу—Хвіст не міг бути ідейним лідером своєї фракції, але він дуже завзято працював коло освідомлювання мало, або й зовсім не свідомого селянства, якого вже досить чимало було в другій Думі. З селянами він умів говорити такою близькою і зрозумілою їм мовою, так переконуюче, що багацько з них під впливом тих розмов змінили свій світогляд і стали свідомими членами народніх фракцій.

Хвилі чорної реакції, що хмарами нависли вже тоді над державою, звичайно не зоставляли місця для рожевих надій, принаймні в близчій майбутності; не поділяв тих надій і Хвіст.

Хвіст належав до думської „української фракції“ і був дуже діяльним її членом. З приводу законопроекту про народню освіту 15 мая він виступав в обороні української школи. Після дуже гострих нарікань на уряд за поширення церковно-парафіяльних шкіл, які на його думку взагалі, крім шкоди, нічого не дають народові, він переходить до шкільної справи власне на Вкраїні:—„Українські діти не тільки говорять, але й думають українською мовою, а коли вони йдуть в російську школу, тут їх починають калічити“. І далі:—„Візьмемо, напр., слово „облако“—таких зразків я дам не багацько, але їх можна дати безліч—наші діти слова „облако“ не знають, по нашому „облако“ буде „хмара“. Останнє вони добре розуміють. Теж і з словом „луна“, яке по українськи означається словом „місяць“. У нас „луна“ означає те, що по російськи зветься „эхо“. „Для нас, українських селян, освіта важлива не менш питання про землю“. „Через це, панове, наша українська фракція буде боротись за те, щоб на Вкраїні було як можна більше шкіл, щоб було всезагальне вчення, але щоб проводилось воно українською мовою“. „До того часу, поки у нас на Вкраїні не встановлять нашої мови—рівень нашої освіти не підійметься“.

Так розумів Хвіст просвітні завдання на Вкраїні.

—

Але доля першої думи спіткала й другу. Опозиційним депутатам судилося випити чашу гіркої. Багацько з них зовсім не вернулись додому, а хто й вернувсь, то мусив сподіватись найгірших наслідків. Не на веселе життя повернувсь додому й Хвіст. Він знав, що в Чернігівщині ще панував пан Радіонов! І справді, на Хвоста посипались десятками брехливі доноси. Прокуратура почала робити слідство, щоб потягти екс-депутата до відповідальности за одвертий лист до громадян, що надрукував його Хвіст у газетах ще за життя думи. Почались дрібні, безглузді, але уїдливі утиски з боку поліції. Взагалі все це так унеможливило колишньому народньому представникові життя дома, що він мусив виїхати геть з Чернігівщини перш сам, а потім забрав і семью.

Оселився Хвіст у Київі, де мав посаду касіра у театрі Садовського. Він сподівавсь, що матиме діло тільки з судом і тільки за отвертий лист, але гірко помилився! Виявилось, що його обвинувачують в згуртуванні великої розбійної ватаги, яка перед, тим оперувала в губернії. „Кіевлянинъ“ устами Савенка вказував на Хвоста, як на ватажка тієї ватаги. Потім почали компонувати обвинувачення за ніби переховування якогось значного терориста.

В осени 1907 року Хвоста арештовано і одіслано в чернігівську тюрму. Тепер вже Хвіст в людини недосяжної зробивсь занадто досяжним.

Як з екс-депутатом поводились у чернігівській тюрмі, у свій час досить докладно сповіщалось у газетах і про це я багацько не говоритиму. Скажу тільки що вязень, що був на становищі підслідственного, сидів майже увесь час в одиночці, закований у кайдани, дуже багацько переносючи глуму і образ од тюремного уряду. Тюремний режим, взагалі, був настільки тяжкий, що дуже зле одбився навіть на такому могутньому здо-

розглянувши християнську моралістичну теорію в представництві головним чином Вол. Соловьйова, прийшов до того висновку, що ця теорія ріжниці інтересів своєї і чужої національности не визнає. Опонентами зазначалось, що ця моралістична теорія вже одійшла, тепер на її місце висовується инша, власне цілий ряд инших під впливом инших суспільних умовин життя. Референт обіцяв в дальшому розробленні цеї теми вияснить питання і з цього боку...

Вражені незвичайно сумною звісткою про смерть славетнього М. В. Лисенка, 30 жовтня відбули надзвичайні з. абори Громади, на які прийшло 37 душ. (75 проц. Громади).

Програма зборів була така:

1. „Біографія та загальна характеристика М. В. Лисенка"—т. Є. Неронович.
2. „Памьяти М. Лисенка" вірші М. Вороного—декл. т. Ф. Дубовик.
3. „Українська нар. пісня і М. В. Лисенко"—т. В. Галушка.
4. „Українське громадянство і М. В. Лисенко"—т. О. Ковалевський.

Збори відбулись дуже урочисто з глибоким сумом.

З листування Миколи Лисенка.

Як записувати українські народні пісні.

Народний учитель д. Семен Чернецький звернувся був до Миколи Віт. Лисенка за порадою, як треба записувати народні пісні. На свого листа одержав він од М. Лисенка таку відповідь:

„Шановний добродію!

Я одібрав Вашого листа з запитанням „чѣмъ руководствоваться при изданіи нотъ собранія". Я не розумію добре, о що Ви питаєте. Коли Ви питаєте поради, яких уживати способів при збиранню народних пісень, то на це я можу Вам порадити вибірати з пісень кращі—не попсовані цівілізацією російсько-салдацькою—варьянт, кращий по старинності мотіва і по повности й оригінальности текста. Бо не од всякого співака слід пісню записувати. Суть такі співці навіть з по межи народа, що переказує попсовану пісню і текст до неї причіплює через десяте-пьяте; а инший,—найбільше старі люде патріархального побиту, такий перекаже, переспіва автентично, по старосвітському. Особливе у тій історичній країні, де ви пробуваєте *) треба вишукувати таких старечих людей, що ще не збулися голосу і памьяти, і можуть по традиції од старих людей переказати ті пісні запорожського циклю. Я б сам охоче побував там і записав би, коли б трапивсь такий боян, що переспівав би добре ті пісні.—Досвідний етнограф одразу постереже зо співу, чи цінний перед ним співець, а чи ні: це дається зразу чутися. Ще дуже важно б чути пісню, особливе запорожську, від кількох співаків, щоб чути її у гуртовому співові і занотувати усі „підголоски" на протягу цілої пісні. Підголоски добре піймані й записані на папері дають цілий хоровий росклад і до того без любительських фантазій і вигадок, до яких любителі такі охочі.

Коли ж Ви питаєте, Добродію, поради що до видання й друкування зібраних пісень, то тут я вам по щирості скажу, що самому друкувати дуже дорого обходиться, бо й надрукувавши, доводиться удаватися знов до муз. магазінів в отдачу на склад, і за це з вас візьмуть 20—30 відсотків. Краще б усього увійти в зносини з такою, як ось у Одесі, інституцією: „Общество Печатнаго Дѣла", або до друкаря в Одесі, Фесенка, щоб видав вам.

Там уже порозуміетесь на чомусь, чи екземплярами пасть вам, чи як, тільки ви не витратите цілу уйму грошей, та не будете поневірятись у нотопродавців. А такі видавці уже самі клопотатимуть, як би своє видання росповсюджувати найвигідніш і найскоріш.—Оце й все, що я можу Вам порадити.

З поважанням М. Лисенко.

Київ, 16—XII, 1902 р.

*) Нікополь на Катеринославщині.

ПО УКРАЇНІ

У КИЇВІ.

Над труною М. В. Лисенка. Вчора надійшли спочуття з приводу смерти М. В. Лисенка од групи студентів українців Тулузького агрономичного інститута (Франція) і од редакції журнала „Молодая Жизнь", з Москви.

Київський отряд „червоного хреста". У Київі одержано відомости, що київський отряд „червоного хреста" тепер в Ускюбі. Лазарет отряду уміщено у турецькій гімназії.

Головне управління „червоного хреста" сповістило київську общину, що листи з отряда „червоного хреста" найліпше посилати на імья консулів і місій, де завше відомо куди переїхав лазарет.

Допомога славянам. У Київську Маріїнську общину надійшли відомости про діяльність російського „червоного хреста". По 1 ноября „червоний хрест" з Росії одправив 15 отрядів на Балканы; 2 лазарети на 200 душ і 13 лазаретів на 50 душ. З отрядами одправлено 2 лікарів ординаторів, 19 лікарів, 14 завідуючих, 110 милосердних сестер і 191 санітарів.

Виїзд депутата С. О. Іванова. Вчора в 9 г. 20 хв. ранку курьерським поїздом виїхав у Петербург для участи в засіданнях Державної Думи проф. С. О. Іванов. На вокзалі для проводів зібралося багато людей. Після другого звонка Ф. Р. Штейнгель звернувся з привітанням до „члена четвертої Державної Думи від депутата першої Держ. Думи". Публіка зробила депутатові овацію.

Новий клуб. П. київський губернатор затвердив статут „зібрання домовластників с. Деміївки". Цими днями новий клуб почне функціонувати.

Провірка клуба. Вчора в 4 г. ночі пом. поліцмейстера Верьовкин зробив провірку клуба особ інтелігентних професій (Інститутська, 14).

Полемика між місіонерами. Між київськими місіонерами ведеться тепер полемика, чи допомагає веселення селян на хутори—розвою сектантства, чи навпаки, гарно впливає на релігійно-моральний настрій народу. Місіонер іеромонах Филип каже, що „сектантство зьявилось перш усього, на Півдні Росії, між „малороссами", як людьми, порівнюючи з великоросами, більш сантиментальними"; далі місіонер вказує, що розселення на хутори допоможе розвиткові індіферентізма. На хуторах сектанти знайдуть добрий грунт і не матимуть одсічі.

Протоієрей Троїцький висловлює по цьому питанню зовсім иншу думку:—всі забобони в народі—каже він—роспуста і хуліганство находять піддержку в громадському житті. Все це зникає при хуторському житті. З цього приводу треба бажати, щоб розвивалося хуторське життя, але під доглядом пастирів церкви.

Персонал черкаського окружного суду. Старший предсідатель київської судової палати подав на затвердження міністрові юстиції список служащих черкаського окружного суду.

Предсідатель—прокурор житомірського окружного суду Н. І. Кунахович; товариш предсідателя—член уманського окружного суду А. П. Наделінський; прокурор—тов. прокурора одеського суду А. А. Єажихеєв, члени суду: М. Ф. Горайн, Г. Г. Архиереєв, Воронов, А. М. Іванов, Н. П. Орловський, Н. О. Батвиновський, Г. І. Черняевський і Д. В. Прилуцький; товариші прокурора: П. І. Морозовський, А. І. Вронський, Є. Д. Шувалов і П. А. Горецький. Офіціальне одкриття черкаського окружного суду має бути 1 января 1913 р., але в судових сферах думають, що одкриття одбудеться 1 марта.

В справі реформи місцевого суда. В міністерстві внутрішніх справ виникла думка, що як тільки буде переведено в життя закон про реформу місцевого суда, скоротить число участкових земських начальників і мирових посередників по кожній губернії, зважаючи на те, що тоді багацько роботи перейде од них до участкових мирових суддів. Ту ж лишку кредиту, асігнованого на жалування, яка зостанеться після такого скорочення, поділить між тими земськими начальниками і мировими посередниками, що зостануться на службі, підвищивши їм плату до 3700 карб. на рік. Збіраючи з цього приводу потрібний матерьял, міністерство прислало відповідне запитання і київській вищій адміністрації.

Громадське зал. дор. зібрання. На ст. Оженця, південно-зах. зал. дороги, одкрилося перше зал. дор. громадське зібрання. Членами записалося 139 служащих.

На залізниці. Останніми часами перевозочна діяльність п.-з. залізниць підупала. Хліба на Одесу йде тепер одна четверта частина того, що йшло раніш. Торік на Одесу йшло коло 80 вагонів зерна в добу, а тепер іде коло 25-ти вагонів. Пояснюється це тим, що надії на врожай не справдились, а головним чином війною на Балканах. Те, що загинуло коло 35 процентів буряків, теж дуже одбилося на товарному рухові поїздів. Південно-російський район вивозив у Турцію 8,000,000 відер спирту, але війна збила цей експорт. До цього треба додати ще угільний кризіс.

Справа Красовського. Сьогодня у київській судовій палаті має розбіратись справа бувшого станового пристава сквирського повіту Красовського, якого обвинувачують за незаконний арешт селянина Ковбаси.

Нещастя на Дніпрі. Позавчора біля урочища „Наталка" човен вдарився з пароходом „Самуилъ" і перекинувся. Човном їхало троє. Один робітник Курочка, утонув.

ВІСТИ З КРАЮ.

З життя робітників.

Забастовка. У Миколаїві, 5 ноября на усіх місцевих заводах та фабриках була одно-денна забастовка, причина якої присуд до смертної кари матросів у Севастополі.

(*Власн. кор.*)

Колонія робітників. У Харькові в городській земельній комісії обмірковувалось нове для города і цікаве питання про оддачу в оренду робітникам паровозо-будівельного заводу 35 дес. городської землі з правом застройки. Комісія доручила городському землемірові зробити план цих земель. По проекту планировки майбутнього робітничого посілка 10 десятин повинно піти під вулиці, площі, сквери та сади, а 25 дес. будуть поділені на участки—по 200 кв. саж. Строк оренди—36 років.

За українську мову.

На вінницьких повітових земських зборах один з гласних, при обговоренні шкільних справ, вказав, що учні церковно-парафіяльних шкіл дуже погано розуміють прочитане. Щоб полагодити цю хибу, яка заважає успішному навчанню дітей в місцевих народніх школах, пораджено було зібранню висловити бажання, щоб перші два роки навчали в школі українською мовою. Зібрання прийняло доклад „до відомости".

Сумні події.

В селі Мануйлівці, що недалеко од Катеринослава, знайшли робітника з пятьома ранами, Пахомова. Перед смертю він сказав, що його застрелив агент сискної поліції.

Розбійники. На Чернігівщині в останній час шириться дика роспуста. Так, недавно один розбійник П. Гавриленко підпалив мало не все село Чубарі, стародубського повіту, за те, що селяне видали його поліції. Згоріло більш ста будинків та багато хліба. Більш 60 семей зосталось без притулку, господарства, хліба.

В кінці октября в селі Архипівці, новгородсіверського повіту, три злочинці напали вночі на монопольку, пограбували 90 карб. грошей, вкрали револьвер монопольщика і зникли. Злочинців поліція арештувала.

Труп. В селі Голубівці, суражського повіту (на Чернігівщині) на вгороді селянина М. Лямцева знайшли окрівавлений труп С. Оріхова. Його вбив селянин Т. Халева, з котрим Оріхов пічив.

Душогубство. В селі Слободинці, на Волині, пьяні парубки на весіллі вбили селянина Козака.

В земстві.

Земський автомобіль. Лубенське земство, щоб скоротити час розїздів членів управи по повіту і дати змогу частіше їздити для догляду за земським господарством, з будучого року має придбати собі автомобіль, на віщо земські збори асігнували 7.750 карб., з яких 3000 карб. дає губерське земство. Гласний селянин, д. Марченко, радив придбати навіть два автомобілі, але збори не згодились.

(*Власн. кор.*).

Допомога сельсько-господарським товариствам. Лубенські земські збори призначили таку грошову допомогу сельсько-господарським товариствам з коштів повітового та губерського земств і департамента хліборобства: лубенському т-ву на вченого секретаря—1800 карб. і на друкування справозданнів—300 карб. і усим сімнадцяти істнуючим в повіті дрібним сельсько-господарським товариствам—по 300 карб. кожному, та на друкування справозданнів—300 карб. на всих загалом.

(*Власн. кор.*).

Нарада. Незабаром в подільській губернській земській управі при участи предсідателів повітових управ, гласних земств та спеціалистів по виноградарству та виноробству одбудеться перше засідання губернського комітету виноградарства та виноробства. В програму наради входять такі питання: допомога справам виноградарства, курси по виноградарству, спробні виноградники та инші.

Всякі звістки.

Проти приватних оповісток. П. волинський губернатор повідомив мирових посередників, що, як він дізнавсь, по всих волостях на Волині вивішуються для загального відому всякі оповістки приватного характера, а також оповістки торговельних фірм і посередницьких контор. Вважаючи протизаконним таке зьявище, п. губернатор порадив мировим посередникам вжить заходів, щоб на далі ніяких оголошень, крім оголошень службового значіння, по волостях не вивішувалось.

(*Власн. кор.*).

Одна копійка. Херсонський повітовий справник одержав повідомлення од управління хліборобства та державних маєтків херсонської та бесарабської губерній про те, щоб стребувать одну копійку недоїмки з товариства села Ново-Миколаєвки.

Нові т-ва. У г. Миколаїві засновуються: артіль офіціантів та „О-во любителей изящныхъ искусствъ".

(*Власн. кор.*).

Злочинство. З г. Миколаїва втік за кордон інкасатор млина Молдавського Уманський, захопивши з собою 17.400 карб. Крім того, він наробив зловживань на 15 тисяч. карб.

(*Власн. кор.*).

Пошесть. По де-яких місцевостях на Поділлі шириться пошесть тифу. В містечку Лянцкоруні хворих на тиф більше 100 душ.

Демонстрації у Львові і Чернівцях.

В останньому (259) числі галицького „Діла" знаходимо такі подробиці студентських демонстрацій у Львові і Чернівцях.

„Звістка про антиукраїнські демонстрації — студентів союзників у Київі,—пише „Діло"—викликала велике обурення серед львів. укр. молоді, яка відповіла теж демонстрацією пізно в ночі.

Скілька сот демонстрантів з усіх кінців Львова рушило з Єзуїтського города через площу Юра під російське консульство та недалеко від нього демонстрантів спинила поліція. Тоді демонстранти рушили до міста на ул. Осолінських, де міститься редакція „Прикарпатської Руси".

Редакція „Прикарпатской Руси" міститься в подвірью великого дому на ул. Осолінських, 11, до якої можна заходити також з ул. Тихої. Коли вхід від ул. Тихої загородила заздалегідь повідомлена поліція, демонстранти старалися війти в дім через ворота з ул. Осолінських та очевидно через помилку вибили шибки в фронтові дому. На демонстрантів кинулася поліція з шаблями і тут арештовано за те, що „не хотів рушитися", техніка Яремкевича, котрого поліцейський агент образив особисто. З ул. Осолінських пішли демонстранти під „Общ. им. М. Качковського" та тут вибили вікна, після чого поліція стала демонстрантів розганяти. Під „Обществом" були підчас демонстрації „юноші" Колдра і Демков, але їх ніхто не займав. Демонстранти пішли на ринок, де вже була друга група демонстрантів, що вибила шибки в „Ставропігії". Ситуація на ринку ставала що раз горячішою, бо на демонстрантів пущено кінну поліцію, гонили шаблями та через посередництво одного з наших громадян поліція спинила свою діяльність, а демонстранти очистили ринок.

Найбільш бурхливі форми мали демонстрації коло москвофільської бурси на ул. Курковій, відки „истинно-русскіе" стріляли з револьверів. Розуміється, що це викликало обурення між демонстрантами, які стали кидати камінням в бурсу. Підчас демонстрації спіймали „юношу" Балтра, як він стріляв до українців з по-за вугла бурси, після чого арештувала його поліція. „Залога" бурси з академиків і гімназистів не тільки стріляла, але й кидала на вулицю камінням. І так було ранено столярського челядника Михайла Оприска та шевця И. Дембицького, муляра Теодора Гузара, Сенька Грицишина і поліцянта Луку Дегідя, що стояв на варті коло бурси. В бурсі поцілено камінем префекта Мельника та Медодія Зазулю й Юрія Наруса.

Поліція кінна і піша тільки пізно в ночі зробила лад на ул. Курковій та ревізію в бурсі за револьверами, бо один вистріл „юноші" мало не поцілив комісара. Бурсаки, закидаючи градом каменюк прохожих, повибивали шиби в протилежних бурсі домах.

Демонстранти навідалися ще під „крестьянську" бурсу на ул. Жовківській. Після цього все заспокоїлось.

До пізна вночі кінна і піша поліція вартувала на улицях.

У Львові зроблено вчора багато арештів. Арештовано за опір власти і збіговище і т. д. правника Гр. Ничку, філософа Ом. Гузара, гімназіста К. Лисаковського, філософа Миколу Цепика і Теод. Малярчука (та реченого М. Оприска).

Крім цього було арештовано техніка Северина Яремкевича, челядника Йосипа Горака й гімназиста Янкевича, але їх випустили.

Крім цього—як вже згадано—арештовано за стрільбу „юношу" Й. Балтру, уч. VIII кл. німецької гімназії (москвофіла).

Тридцять студентів з черновецького українського тов. „Запоріжжя" зібралося—як повідомляє „Кор. Бюро"—вчора ввечері під російським консульством на ул. Панській і вибили всі шиби камінням. Герб консульства не зачеплено. Поліція, яка зараз надійшла, нічого уже не вдіяла. Зараз видано строгі накази; більшу частину демонстрантів арештовано. Президент краю гр. Меран пішов до російського консульства і висловив йому од імени краєвого правительства жаль з приводу подій.

За кордоном.

Росія і Китай.

З Пекина повідомляють, що там під керуванням президента республіки Юаншикая одбулась нарада вищих сановників Китая з участю делегатів від війська. Постановлено послати воєнну експедицію в Монголію. Повідомляють ще, що Юаншикай заявив на цій нараді, що Китаєві треба мати на поготові півмилійона війська, бо можливий в Монголії озброєний опір з боку Росії.

На засіданню лідерів головніщих китайських політичних партій постановлено обєднатись для помочі урядові в монгольській справі.

З Кяхти повідомляють, що монгольський уряд захопив в кяхтинському Маймачені китайський урядовий телеграф. Ніяких розрухів не виникло. На китайців ця подія зробила гнітюче враження.

З Урги в Західну монголію виступають російські козаки для оборони інтересів російських підданців, які живуть в Монголії.

Новий еспанський премьєр.

Як відомо, міністром-президентом на місце вбитого Каналехаса призначено голову палати депутатів графа Романонеса. Гр. Романонес належить до лівого крила ліберальної партії, до якого належав і покійний Каналехас, і коло 3-х років був на високій посаді президента палати. Новий премьєр заявив, що загальний напрямок як внутрішньої, так і зовнішньої політики буде й далі такий самий, як за Каналехаса. Через це новий премьєр лишає в свойму кабінеті всіх міністрів з кабінету Каналехаса.

Далі гр. Романонес заявив, що буде вести рішучу боротьбу з анархистами, але

ровлі яке мав Хвіст. І під таким режимом він був півтора роки.

Звичайно, з тієї великої купи обвинувачень, якими закидали екс-депутата, зосталось грунтовних дуже трохи, але їх було досить щоб присудити його у вічну ссилку на поселення.

Всі скорпіони, які випадали на його долю, Хвіст переносив досить героїчно. Мало хто чув, щоб він нарікав на свій талан. Здавалось, що до всяких найгірших несподіванок він вже давно призвичаївся і дивився на їх, як на щось неминуче. Спокійно зустрінув він і судовий присуд.

В середині лютого 1909 р. засудженого одправлено в заслання. З Чернігова до Красноярського везли його з закованими руками.—„Не знаю, чи воно для всіх прописують ланцюги на руки, чи це тільки депутатам?—писав він мені з дороги,—дуж погано йти, і сидіть у вагоні з закованими руками, але мабуть така моя доля і я на неї нарікать не можу". „Погрози Радіонова цілком виконані",—пише він далі.

Він сподівавсь, що опиниться „на волі" тоб-то визволяться з вьязниці, зараз як приїде в Красноярськ, а в красноярській вьязниці його ще тримали аж до середини травня. Кому це було потрібно—невідомо. До того ще до виходу з тюрми йому прийшлось переслабувати на запалення легенів. І хвороба, і тяжкий тюремний режім,—все це взагалі дуже кепсько одбилось на йому і з фізичного і з психичного боку. До цих дуже несприяючих умов загального характеру долучились ще й умови особисті, викликані постійною трівогою за жінкою й дітьми, що тягли безпорадне життя, а також з приводу ліквідування всього того нечисленого добра, що зосталось у Хвоста в рідному селі Великій Кошелівці. Все спродувалось з великими збитками, через чужі руки, при цьому-ж виникало багацько непорозумінь і всяких перешкод*). І бадьорість, яка завше товаришувала Хвостові в усіх пригодах, поволі одступала своє місце чорному смуткові.

Нарешті його напівслабого одіслано в с. Рибне за 360 верстов од Красноярського, де він мусив оселитись.

Ще в тюрмі, в одному з листів до мене він марив про те, що прикладе всі сили, щоб дати своїм дітям виховання в щиро українському дусі. В иншому листі з Красноярського він прохає вислати йому український букварь для доньки і українську граматику для себе. Тут-же, сподіваючись виходу з тюрми, прохає подбати щоб ішла йому українська газета.

Не красне життя засланцеві почалось „на волі" у с. Рибному. На все дорожнеча, а достатки не бог-зна які. Запомоги, майже, ніякої, ні звідкіль. Прийшлось проїдати ті кришки, що привезли з України. Він робив свою роботу і кидавсь на чужу, щоб хоч запобігти тим злидням, що вже заглядали в хату. Якось виникла думка закласти кооператив, щоб виробляти цеглу: знайшлось де-кілько підходящих людців і спочатку жваво пішла робота, але в гурт замішавсь один ледачий чоловік і вся справа після роботи цілого літа зруйнувалась давши тільки збитки.

На другий рік Хвіст занявсь городиною, наростив і накохав багацько де-чого гарного, але не вистачало покупців і вся праця теж пішла на збитки. Прийшлось ходити до „чалдонів" на поденщину. Певне в ті часи В. І. переживав досить. гнітючий настрій. — „Заслання на мене має вплив з дуже поганого боку",—жалкується він мені в одному листі.

Тяжкий настрій погіршувала свідомість своєї безпорадності, самітності. Близько не було однодумців. Ось що він пише про своїх товаришів по засланню:—„Засланців тут більше таких, од яких держи себе подалі". Колишні приятелі—хто страха раді іудейська, а хто й з инших причин, майже порвали зносини з закинутим на далеку північ засланцем.—„Всі приятелі чи бояться, чи може так не хочуть обізватись"—скаржиться він у листі від 27 серпня 1910 р. Знесилений фізично й морально з попередніх пригод, в тяжкій боротьбі вже за шмат хліба тяг своє життя колишній народній представник.

Єдиною втіхою йому було друковане рідне слово.—„Нас, українців чоловік з 4—6 читаєм його, та й це посилаєм землякам у другий повіт—пише він. „Українську Хату" одержував пів року, бо більше не міг послати грошей".

З Рибного Хвіст переїхав у Минусінск.

Що спричинилось до такої ранньої смерти Хвоста—йому було тільки 33 роки—не відомо, але з певністю можно сказати, що молоду його силу тяжко надломили з одного боку пригоди, що скілька років переслідували його без упину, з усіма їх наслідками і з другого—суворий північний климат.

На прикінці не можу ще не нагадати про надзвичайно відчутливу вдачу небіжчика: завше поділявсь він останніми кришками з тими, хто впавши в лихо через незалежні обставини, шукав у його запомоги.

Ніби зараз бачу його дужу монументальну постать у гарній вкраїнській одежі,—якої він ніколи не пурав—таким, яким бачив я його в останній раз у Київі в осени 1907 р.

Хай же чужа земля далекої півночі буде тобі пером, дорогий незабутній друже.

Іван Тарасенко.

*) Здається тієї ліквідації не скінчено ще й досі.

І. Тар.

виключних станів не хоче заводити, бо він завше був проти них.

В палаті гр. Романонес буде настоювати, щоб швидче вотіровано бюджет і на ратіфікації договору з Францією в марокській справі.

Становище нового кабінету не вважають довговічним; перш усього через те, що сама ліберальна партія уявляє з себе не дуже тривалу організацію, крім того, єсть багато незадоволених особисто гр. Романонесом.

Жінки-добровольці в Болгарії.

Софійська газета „Вечерна Пошта" пише, що в Болгарії давно вже істнує товариство добровольців „Сливниця"; члени цього товариства—все бувші добровольці 1885 року. Це товариство поставило собі на меті засновувати добровольчеські дружини, які б стали в пригоді під час війни. На цю війну „Сливниця" вже послала дві дружини добровольців. Тепер засновується і муштрується третя, в яку записано більше 100 жінок, що належать до усяких верств громадянства: тут коло двадцяти офіцерських жінок, багато артисток, студенток, покоївок і селянок. Одягнені вони всі в салдатську форму; волосся акуратно підчесано, або підстрижено. Муштрують їх по-воєнному разом з добровольцями-мужчинами. Жінки-добровольці гарно вже стріляють, несуть саму складну службу—ночну варту, розвідки і т. инше.

З зовнішнього вигляду трудно навіть пізнати, що це не салдати-мужчини, а жінки.

Війна і Румунія.

Російський консул в Ясах повідомляє, що балканська війна дуже одбилась на торгівлі Румунії. Експорт з Румунії морем майже зовсім спинився, тільки в останні дні прибуло в Галац і Браїлів скілька пароходів. Для експорта ж по суші не стає вагонів, які мобілізовано для стратегичних планів.

Останні вісти.

(З пошти та по телеграфу).

Арешт бувшого жандарма.

ЛУБНІ. В Лубнях потрушено, а опісля трусу заарештовано бувшого жандарма д. Галузинського. В його витрушено кілько книжечок „язочного" видання, які він ніби випрохав у бувшого жандармського ротмистра, як ще служив жандармом. Не зважаючи на це, його після арешту одправлено до лубенської тюрми, де він і сидить тепер.

(Власн. кор.).

Чутки про зміни в кабінеті.

ПЕТЕРБУРГ. В Петербурзі знову пішли чутки про зміни в кабінеті міністрів. Кажуть, що становище Коковцева погіршало. Можливо, що його замінено буде Кривошеїним. Збільшився вплив московського предводителя дворянства Самаріна. Сподіваються виходу в одставку Щегловітова.

Смертні присуди.

ПЕТЕРБУРГ. В Новочеркаську військовий суд присудив чотирьох, обвинувачених за напад на турецьку пекарню і вбивство трьох турок, до смертної кари. По цій-же справі одного підсудного приговорено до довічної каторги, а підсудну на 20 років у каторгу. Про двох засуджених до смертної кари постановлено клопотатись, щоб кару було їм зменшено.

В Катеринодарі військовий суд присудив до смертної кари шість душ, обвинувачених за озброєний напад на іженера Самсонова і за крадіжку 11.000 карб.

Всякі звістки.

ПЕТЕРБУРГ. Міністр внутрішніх справ наказав католицьким епископам повідомлять губернаторів про кожну католицьку процесію, а також подавати фамилії ксьондзів, які впоряжають ці процесії.

Підчас похорону митрополита Антонія розгромлено в лаврі келію архидіакона Аврамія. Вкрадено 10,000 карб.

Певним кандідатом на посаду петербурзького митрополита називають Сергія, епископа финляндського.

Гермоген в листі до Саблера просить не позбавляти Іліодора сану.

Петербурзькі газети повідомляють, що в дорпатському університеті стався заколот. Студенти на улицях стріляли з револьверів. Кулі попадали в вікна домів. В кватирі військового лікаря вистрілом поранено денщика.

МОСКВА. В Срітинськ надійшов лист про нову драму в Айгачинській тюрмі. Політичного Бродського, за те, що не схотів одповісти на привітання начальства „здравія желаю", покарано на тіло. Протестуючи проти цього, 4 арештанти отруїлись, 3 розрізали собі артерії. Член 4 Думи Маньков з приводу цієї драми побував в іркутського губернатора Князева. Князев підтвердив звістку; сказав, що він телеграфував про подію Щегловітову. Щегловітов одповів, що буде призначено розслідування.

Список депутатів роспубліковано буде в суботу, 10 ноября.

Клинське земство одноголосно постановило роспочать уголовне переслідування проти милійонера, світлійшого князя Меньшикова-Корейші, який ростратив описане за невиплату недоїмок і здане йому на догляд добро.

ОДЕСА. Газети: „Одесское Слово", „Голосъ Одессы" і „Срочная Вечерняя Почта" оштрафовано по 100 карб. кожну.

Війна.

Австро-сербський конфлікт.

ВІДЕНЬ. Австрійські газети багато тепер пишуть про долю австрійського консула Прохаско в звязку з обвинуваченнями сербів за звірства в Албанії. В газетах друкується повідомлення, що серби, увійшовши в Прізрен, де було 36.000 албанців і 5000 сербів, роспочали різню в приводу того, що албанці ніби то громили сербів. Прохаско підняв австрійський флаг. Багато албанців втекло в австрійське консульство. Тоді серби, пишуть газети, розгромили консульство, зірвали флаг, а Прохаско одвели в префектуру. Австрійське міністерство хотіло списатись з Прохаско, але командуючий сербським військом в Прізреві одповів, що, по військовим причинам, цього дозволити не можна. Одкинуто пропозицію Австрії пропустити чиновника для розслідування обвинувачень Прохаско за агітацію між албанцями. Крізіс досяг апогея. Річ іде про образу чести Австрії. Австрійському послові в Сербії Угронові доручено зробити енергійну заяву сербському урядові по цій справі.

По останнім відомостям, Прохаско, під конвоєм сербських жандармів, приведено в Скопле, звідкіля йому дозволено буде переписуватись з Верхтольдом.

Газети роздувають інцідент. Пущено провокаторську чутку, що Сербія підводить військо до границі Боснії.

Вісти з театра війни.

ПЕТЕРБУРГ. По відомостям з Білграда, під Монастирем убито й ранено коло 17 тисяч турків. Взято в полон коло 80,000 душ. Кажуть, що сербська армія піде тепер під Адріанополь на поміч болгарам.

Сербо-чорногорське військо взяло Алеччіо.

Коло Чаталджі йде артілерійський бій.

Почалась збільшена бомбардіровка Скутарі. В чорногорців є гармати найновіщих зразків. Військовим операціям заважають снігові заметі.

В турецькій армії холера забірає кожного дня по 5000 душ.

Комендантом Салоник наставлено начальника 7-ї дівізії генерала Тодорова. Почесним комендантом наставлено наслідника грецького престола Миколая.

„Веч. Врем'" повідомляють, що султан, генеральний штаб і головна кватиря спішно перебіраються в Малу Азію.

В Костянтинополі.

ПЕТЕРБУРГ. Арешти младотурків в Костянтинополі не стихають. Всих арештованих буде оддано під суд.

В Костянтинополі роспубліковуються офіціяльні відомости про перемогу над болгарами коло Чаталджі, але звісткам цим мало хто йме віри.

В городі не вистачає вугілля й харчів, нічим освітлювати город.

Для захисту чужоземців міжнародній флот висадив десант з 2500 душ. Отряди озброєно кулеметами. Чужоземні судна стали напоготові, щоб негайно прийти на поміч десантові. Отряди десанта теж заняли в городі найважніші пункти. Втікачів з армії в город не пускають.

Література, наука, умілість і техніка.

= Вийшла XI книжка „Літературно-Наукового Вістника". Зміст. А. Кримський: Од весни до зіми (з людської комедії). О. Кобилянська: Через кладку, повість (далі). Генрі Лонгфелло: Пісня про Гайавату (поема), переклав О. Олесь (далі). Михайло Яцків: Блискавиці. Суспільна студія (далі). Хр. Алчевська: З пісень парку і просторів. Мих. Могилянський: Недоля (оповідання). Homo: театральне мистецтво і український театр (докінчення). Ів. Стешенко: Про українську літературну мову. Фр. Містраль: Спогади та оповідання, переклала Г. Чикаленко (далі). Мик. Євшан: Григорій Цеглинський. Михайло Бойчук: З нагоди коломийської вистави українського домашнього промислу. М. Данько: на Балкані. Л. Цегельський: Справа виборчої реформи для галицького сейму. С. Черкасенко: З українського життя. Бібліографія. Нові книжки. Зміст XII кн. „Л.-Н. В.". Оголошення.

Театр і музика.

— **Український театр.** Сьогодня в театрі д. Садовського справляє свій бенефіс артистка О. П. Полянська; йде комедія „Шельменко деньщик" і оперета „Пісні в лицях".

— **Городський театр.** Сьогодня йде оп. „Пиковая дама".

— **Театр „Соловцовъ".** Сьогодня знов йде комедія „Хорошо сшитый фракъ". Пьеса має у киян великий успіх і робить гарні збори.

Поляки за український університет.

В ч. 167 „Ради" поляки, що живуть на Правобережній Україні, видрукували свого листа з спочуттям українцям, котрі домагаються свого університету у Львові. Під листом цим зразу підписалося 46 поляків, далі прилучилося до цього ще троє, а вчора надіслано нам до цього листа ще 7 підписів.

Таким чином під листом цим підписалося поки що 56 поляків-мешканців Правобережної України.

Дописи.

(Од власних кореспондентів).

С. САУСТЬЯНІВКА, гайсинського повіту (на Поділлі). *Темнота.* В нашому селі більш 10-ти тисяч жителів і є коло 2-х тисяч дітей шкільного зросту. В початкових школах—земській та церк.-парафіяльній—зміщається не більш, як 250 душ—всі ж инші остаються без всякої освіти. Темрява страшна. Ні одні свята так не обходяться, щоб не було якого-небудь звіроцького вчинку. Молодь зовсім не цікавиться книжками та газетами. Найулюбленіша розвага—це піяцтво й розбишацтво. Горілки нігде більш в повіті не випивають, як тут. Наприклад, за один день перед храмовим святом саустьянівці внесли в саму тільки монопольку, не щитаючи шинку, 2.600 карб. В окрузі жителі Саустьянівки не вважаються за добрих людей.

В цьому році повітове земство хотіло тут відкрити ще дві школи: одну 2-х класову, а другу однокласову і попросило у громади на це 1 десятину земли; але як почули це громадяне, то на сельськім сході счинили такий галас, що хоч тікай. Сумно, як подумати, що й тепер є такі люде — та ще й багато.

—

ХЕРСОН. *Старовина на о. Березані.* Імператорська археологична комісія звернулась з проханням до завідуючого херсонським музеєм П. В. Гошкевича, щоб він доглядав за випадковими знахідками археологичної старовини на о. Березані. Острів цей лежить на морі, проти Очакова, і уявляє з себе для науки великий інтерес. На ньому уперше поселились греки в межах сучасної Росії. Тут було їхнє місто, назва якого історії невідома; коло міста було кладовище, в могилах якого знайдено багато коштовних археологичних річей, переважно античних ваз 7, 6 і 5 століття до Р. Х., на вазах чудові малюнки. Більшість з цих скарбів старогрецького мистецтва переховується в херсонському музеї. Тепер на о. Березані збудовано воєнний форт, який оборонятиме вхід в Дніпро. Підчас земляної праці для кріпости, знайдено теж силу античних річей. Всі вони тепер перехновуються в херсонському музеї. Цікаво, що археологична Імператорська комісія обіцяє п. Гошкевичу за його працю коло роскопок на о. Березані, оддати для херсонського музею тільки ті археологичні знахідки, які будуть непотрібні для Імператорського Ермітажу, все ж коштовніше буде вивезено з України в Петербург.

Листування редакції.

Д. Лубенцеві. Не помітили.

Передплатникові 5379. З української літератури по бжільництву можна радити: Ф. Немоловський Бжільництво. Ц. 10 коп. Міхалевич. Пасіка. Ц. 25 коп. Є в продажу старі комплекти журнала „Українське бжільництво". Продаються по 1 карб. 50 коп. Виписать можна з „Української Книгарні". Київ, Безаківська, 8. Російською мовою книжок по бжільництву є багато. Спеціалисти по бжільництву рекомендують книжку Кунаровича „Пчела и пчеловодство". Виписать можна з Полтави, з книгарні журнала „Хуторянинъ". Спеціальних часописів по бжільництву (російських) є скілька. Напр. „Вѣстникъ русскаго о-ва пчеловодства". Спб. Ц. 2 карб. 50 коп. на рік. Виходить що-місяця. Статті по бжільництву друкуються в українському с.-г часопису „Рілля".

Передплатникові 5073. Просимо подати свою адресу, тоді Ваша кореспонденція буде надрукована.

Справочний оддїл.

Календарові відомості. Четверг, 8 ноября. Собор св. архистр. Михаїла. Сх. сон. 7 год. 23 хв., зах. сон. 4 год. 9 хв.

Редактор **В. Яковський.**

Видавець **Є. Чикаленко.**

Оповістки.

КВАТИРІ

Готель „Україна" віддає в найм КІМНАТИ по міс. і на добу, недорого. Бульв-Кудр., 34

ПРАЦЯ

Шукаю

посади писця в конторі, заводі, або в магазині. Звертт. лист, Тут, Львівська, 103, А. Настевич. 3-648-2

Молодий хлопець Українець шукає посади: швейцара, служителя або якої иншої. Має рекомендації. Згод. на виїзд. Адр: Трьохсвятительска, 5, 21. Л.

ВСЯКІ

У Петербурзі

Васил. остр. 3 лін. д. 24.

Українська книгарня!

базар

продає українські книжки, листовні карт, ки, портрети, малюнки вишивки, ткацькі, череп'яні та дерев'яні вироби і т. инш.

У Херсоні

книжно-газетний кіоск **„Початок"**, (Рішелієвська вул., почт. ящ. № 444). Приймає передплату на **„Раду"** по цінах редакції з виплатом навіть що-місячним.

там же всі новини української літератури.

ВЕГЕТАРІЧНА ІДАЛЬНЯ **„ПРИРОДА"** КИЇВ, 8, ПРОРІЗНА, 8. Сніданки і обіди од 12 до 6 годин. 10-588-1

!!!Не йдіть на Подол!!!

Холодно Олѣ
и немудрено
Ей на Подолѣ
Купили пальто;
Шито ужасно,
Плохой матеріалъ,
Просто напрасно
Отецъ деньги отдалъ.
А братишкѣ Савѣ
Очень тепло,
Ему вѣдь въ „СЛАВѢ"
Купили пальто,
Что за сравненіе,
Разница велика,
Пальто Славы всхищенье
и не дорогая цѣна.

Бажаючи дати змогу покупцям придбати з доброго краму модні дамські та дитячі пальта, не витрачаючи разом всеї суми, що крам коштує, ми допускаємо **широку розстрочку плати. Од 1 карб. на тиждень.**

„Слава" ХРЕЩАТИК № 58, — — проти — — Бесарабки. 100-422-14

У Владівостоці

купувати „Раду" окремими №№ можна в книжному кіоскові „Польза" на розі Світланської й Суйфунської ул. Там же продаються українські книжки, журнали і листовні картки.

Открыта подписка на большой иллюстрированный

„СЕМЕЙНЫЙ ЖУРНАЛЪ"

на 1913 годъ — 3-й годъ изданія.

50 №№ роскошно иллюстрированнаго, беллетристическаго, популярно-научнаго, общественнаго, театрально-музыкальнаго, библіографическаго, педагогическаго, историческаго, хозяйственнаго, гигіеническаго и юмористическаго журнала. 4 №№ художественно иллюстрированныхъ приложеній „Парижскія Моды" на каждый сезонъ, съ выкройками. НАША ЗАДАЧА. Въ сжатой, общедоступной и занимательной формѣ дать все, что необходимо и интересно для интеллигентной семьи.

Безплатныя приложенія:

Абонементъ № 1, 12 кн. собр. соч. знам. польской писательницы ЭЛИЗЫ ОЖЕШКО, 12 кн. собр. соч. знам. французкаго писателя Альфонса Доде. Абонементъ № 2. 12 кн. собр. соч. знам. французскаго писателя ГЮИ де-МОПАССАНА, 12 кн. посвященныхъ гигіенѣ и домохозяйству, 12 кн. журнала „Другъ дѣтей" (6 книгъ для млад. воз. и 6 для стар.) Абонементъ № 3. Подписчики, желающіе получить 1 и 2-ое приложенія абонементовъ, доплачиваютъ къ подписной суммѣ только 2 руб. ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: 5 руб. 70 коп. въ годъ съ доставкой и пересылкой. За границу—10 руб. РАЗСРОЧКА ДОПУСКАЕТСЯ: при подпискѣ 2 руб. и затѣмъ по 1 руб. въ мѣсяцъ. Кромѣ того подписчики, внесшіе всю подп. плату или въ разсрочку до 1 декабря получаютъ особыя приложенія: 1) ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ВОЙНА, съ жизнеописаніемъ НАПОЛЕОНА I до кончины его на о-вѣ св. Елены, съ роскошно-иллюстр. текст. 2) 300-лѣтіе Дома РОМАНОВЫХЪ, съ роскошно-иллюстр. текст. 3) Поваренное искусство или „Другъ хозяекъ" съ отд. вегетер. кухни болѣе 1000 всевозм. кушан. сов и рецепт. 4) Одну изъ избранныхъ картинъ музея ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА III.

Журналъ печатается въ собствен. типографіи. Подробное объяв. высылается безплатно. Адресъ: С.-Петербургъ, В. О., 6 лин. д. 27. А. О. Глембоцкому, редактору-издателю „Семейнаго Журнала".

Вышелъ № 7 журнала

„ЗАВѢТЫ"

Содержаніе: То, чего не было. В. Рошина. Владыка. К. Тренева. Крестъ на могилѣ. И. Новикова. Палле завоеватель. А. Наксе. Стих. Городецкаго, Клюева, Верхустинскаго. По вопросамъ нашихъ разногласій. Н. Суханова. Окно въ Европу. А. Окулова. Производительная кооперація въ Великобританіи. Л. Зака. Этика и политика. Виктора Чернова. О смерти въ современной поэзіи. В. Малахіевой-Мировичъ. Урожайныя перспективы. И. Гиммера. Изъ жизни потребительской кооперацiи Юго-Зап. края. Лагунова. Ирландскій гомъ-руль и Ульстерская опозиція. Ст. Вольскаго. Джекъ Лондонъ. А. Дермана. Памяти Л. Н. Толстого. Р. Иванова-Разумника. Два юбилея. Его-же. Библіографія. Книжныя новости.

№№ 1, 2 3 4 5 и 6 разосланы подписчикамъ и продаются въ стол. и пров. кн. магазинахъ. Въ вышедшихъ №№ напечат. произвед.:—М. Горькаго, И. Бунина, С. Сергѣева-Ценскаго, М. Пришвина, В. Винниченко, В. Рошина, М. Коцюбинскаго и др.; статьи: Лункевича, Чернова, Лагарделя, Морозова, Мстиславскаго, Качоровскаго, Огановскаго, Ракитникова, Прибылевой (Корбы), Вѣчева, С. Зака, Шрейдера, Амери, Скифа, Суханова, и др.

Условія подписки: Съ апрѣля до конца года 8 р.; на 3 мѣс. 3 руб.; отдѣльная книжка 1 рубль.

Открыта подписка на 1913 годъ: на 12 мѣс. 10 руб., на 1/2 года 5 руб., на 1/4 г. 2 р. 50 к. о д. кн. 1 руб.

Подписавшіеся на весь 1913 годъ имѣютъ право получить №№ за 1912 годъ, вмѣсто 8 руб., за 5 руб. Въ виду ограниченнаго количества оставшихся №№ за 1912 г. подписчики будутъ удовлетворяться въ порядкѣ послѣдовательности подписки.

Подписка принимается: Въ С.-Петербургѣ—въ конторѣ журнала, Косой пер. 11, уг. Солянного.—Телефонъ 193-27; въ Москвѣ—въ конторѣ Н. Н. Петровской (Петровскія линіи), а также во всѣхъ почтовыхъ учрежденіяхъ Россіи по цѣнѣ редакціи, безъ доплаты за пересылку денегъ. Въ Москвѣ складъ журнала—кн. маг. „Наука", Б. Никитская.

Издательница *С. А. Иванчина-Писарева.* Редакторъ *П. П. Инфантьевъ.*

З нового 1913 року в Київі буде виходити новий Український літературний і громадський тижневик

„МАЯК"

„МАЯК" виходитиме що-четверга з Київа й буде освітлювати всі головніші події в нашому політичному, культурному й економичному житті. „МАЯК" містить твори з красного письменства, статті публіцистичні й науково-популярні. Подаючи багато новинок з того, що діється на Україні й по-за нею, „МАЯК" найбільшу увагу звертає на добрий виклад, на мову й задовольнення потреб численної сельської та робітничої української інтелігенції. Багато в тижневикові малюнків, дописів, звісток та справочних відомостів. „МАЯК" призначається для незаможньої української інтелігенції, котра тільки що шукає стежок до самоосвіти й хоче придбати знання про свій край та народ.

Ціна за „МАЯК": з пересилкою на рік 3 карб. на пів-року 1 карб. 75 коп.

Адреса редакції: КИЇВ, Тургенівська, 9.

Редактор-видавець З. ШЕВЧЕНКО.

Открыта подписка на 1913 годъ

—на общепедагогическій журналъ для учителей и дѣятелей по народному образованію—

„РУССКАЯ ШКОЛА"

(24-й годъ изданія).

ПРОГРАММА ЖУРНАЛА: Общіе вопросы образованія и воспитанія. Реформа школы. Экспериментальная педагогика, психологія, школьная гигіена. Методика преподаванія разл. предметовъ. Исторія школы. Обзоры новѣйшихъ теченій въ области разныхъ наукъ. Дѣятельность госуд. и обществ. учрежденій по народному образованію (Госуд. Думы, земствъ и пр.). Народное образованіе за границей. Низшая и средняя школа въ Россіи. Вопросы національной школы разл. народовъ Россіи. Женское образованіе. Профессіональное образованіе. Внѣшкольное образованіе.

Кромѣ статей по означенной программѣ, журналъ даетъ слѣдующіе постоянные отдѣлы: I. Экспериментальная педагогика, подъ ред. А. П. Нечаева и Н. Е. Румянцева. II. Критика и библіографія, обзоры педагогическихъ и дѣтскихъ журналовъ, подъ ред. А. Я. Гуревичъ. III. Хроника общаго и профес. образованія въ Россіи и за границей. IV. Хроника библіотечнаго дѣла и внѣшкольнаго образованія. V. Разныя извѣстія. VI. Новости литературы. VII. Новѣйшія правительственныя распоряженія и законодательныя постановленія.

„Русская Школа" выходитъ ежемѣсячно книжками, не менѣе 15 печ. листовъ. ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: въ СПБ. без. дост.—семь р., съ дост.—7 р. 50 коп., для иногородн.—восемь руб.; заграницу—девять руб. въ годъ. Для сельскихъ учителей, выписыв. журналъ за свой счетъ.—шесть руб. въ годъ, съ разсрочкой (при подпискѣ—3 р. и къ 1 іюля—3 р.). Городамъ и земствамъ, выписыв. не менѣе 10 экз., уступка въ 15%. Книжн. магазинамъ за комиссію 50/0 съ год. цѣны. Подписка съ разсрочкой и уступкой только въ конторѣ редакціи (СПБ., Ликовская, д. 1).

Редакторъ Я. Я. Гуревичъ.

Друкарня 1-ої Київської Артілі Друкарської Справи. Трьохсвятительська 5. Телеф. 1069.